

บันทึกการเล่าเรื่อง
เรื่อง เรื่องเล่างานวิจัย“ผ้าขึ้นไทยวนสระบุรี”

ผู้เล่า	รายละเอียดของเรื่อง	สรุปความรู้ที่ได้
ดร.ก้องเกียรติ มหาอินทร์	ประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ้าขึ้นไทยวนสระบุรี การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปแบบของผ้าขึ้นตีนจกไทยวนสระบุรี รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ของผ้าขึ้นตีนจกไทยวนสระบุรี ในปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๖๐) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตาม ประเด็น วัฒนธรรมการแต่งกายของไทยวนสระบุรี การ ส่งเสริมจากภาครัฐ รูปแบบผ้าขึ้นตีนจก ไทยวนสระบุรี และช่างทอกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอใน ประเด็น รูปแบบผ้าขึ้นตีนจก ไทยวนสระบุรี โดยมีเนื้อหา ดังนี้ ชาติพันธุ์ไทยวน เมื่อเทียบกับแผนที่ประเทศไทยในปัจจุบัน อาณา จักล้านนาคือดินแดนที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย รวมทั้งบางส่วนของประเทศ ลาว พม่า และจีน อาณาจักร ล้านนามีภูมิประเทศเป็นภูเขา ที่ราบ และแม่น้ำ มีชาวยองก หรือไทยวน หรือคนเมืองเป็นกลุ่มชนหลัก มีกลุ่มชนอื่นๆ ที่ อยู่ร่วมกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มชนมีคติ ความเชื่อ ศิลปะ และ วัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันไป ดินแดนแห่งนี้เรียกว่า โยนกรัฏฐ หรือโยนก เรียกประชาชนที่อยู่ในเมืองนี้ว่า โยน ยวน หรือยวน เมื่อพระเจ้าเม็ง รายทรงรวบรวมอาณาจักร ล้านนาให้เป็นปึกแผ่น และทรงเป็นปฐมกษัตริย์ของราช วงมังราย ทรงสร้ างเมืองนพบุรีนครพิงค์เชียงใหม่ เรียก ดินแดนแห่งนี้ว่า พิงครัฏฐ เรียกประชาชนว่า ยวน และมี กษัตริย์ปกครองเชียงใหม่ ต่อมาอีก 15 พระองค์ โดยมีพระ เจ้ามกุฎสุทิวังค์ เป็นกษัตริย์องค์สุดท้าย (พ.ศ.2091 - 2101) ก่อนที่อาณาจักรล้านนาต้องตกอยู่ภายใต้การ ปกครองของพม่าเกือบสองร้อยปี ล้านนาที่เคยเจริญรุ่งเรือง ต้องล่มสลายลง จนถึง พ.ศ. 2339 พระเจ้ากาวิละได้กอบกู้ เมืองเชียงใหม่ขึ้นม าเป็นราชธานีอีกครั้ง มีกษัตริย์ปกครอง ต่อมาถึง 9 องค์ จนถึงกษัตริย์องค์สุดท้ายคือพระเจ้าแก้วนว รัฐ (พ.ศ.2452 - 2482) ล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของ สยาม และถูกรวมเป็นประเทศไทยในที่สุด การแต่งกายของคนไทยวน	การวิจัยเรื่องนี้ เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปแบบของผ้าขึ้นตีนจกไทย วนสระบุรี รวมทั้งความ เปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ ของผ้าขึ้นตีนจกไทยวนสระบุรี ในปัจจุบัน (พ.ศ.2560 – 2561) โดยใช้ทฤษฎีแนวคิด เรื่องการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวัฒนธรรม และ ทฤษฎีแนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ มาวิเคราะห์ พื้นที่วิจัยคือ อำเภอมือง และอำเภอสายไให้ จังหวัดสระบุรี ประชากรใน การวิจัยคือ ช่างทอผ้าขึ้นตีน จก ผู้ใช้ผ้าขึ้น และปราชญ์ ท้องถิ่น ประเด็นการศึกษา วิเคราะห์ คือ วัฒนธรรมการ แต่งกายของไทยวนสระบุรี การส่งเสริมจากภาครัฐ รูปแบบผ้าขึ้นตีนจก ไทยวน สระบุรี ช่างทอ และ การ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดสระบุรี เป็นจังหวัด หนึ่งที่มีกลุ่มชนชาว ไทยยวน จากเมืองเชียงแสน จังหวัด เชียงราย เข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อ สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุง รัตนโกสินทร์ อันเนื่องมาจาก สงคราม และได้สืบทอดเชื้อ สายมาจนถึงปัจจุบัน ในท้องที่ อำเภอสายไให้ จังหวัดสระบุรี เป็นอำเภอที่มีคนไทยวนอาศัย

	การศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์การแต่งกายของไทยวนหรือคนเมืองในยุคแรกๆนั้น ยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่ก็พอสันนิษฐานได้ บ้างจากภาพที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถ และวิหารเก่าแก่ของล้านนา ดังเช่นจิตรกรรมฝาไม้กระดานฝาลูกฟักดลของวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง นับว่าเป็นจิตรกรรมแบบเล่าเรื่องราวที่เก่าแก่ที่สุดของล้านนา ที่เขียนขึ้นในช่วงประมาณประมาณปี พ.ศ. 2000 – 2100 ซึ่งปัจจุบันลบเลือนไปเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังไม่สามารถเห็นภาพลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมของล้านนาอยู่บ้าง ทั้งนี้เป็นเพราะเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธประวัติและชาดกเป็นตัวกำหนดให้ช่างเขียนถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นภาพกษัตริย์ ข้าราชการชั้นสูงบริวารฝ่ายใน และทหาร มีภาพชนชาวจีนปนอยู่บ้าง ในส่วนรายละเอียดของภาพที่เป็นองค์ประกอบของเรื่องราวอื่นเลือนลงมาก ภาพการแต่งกายของชาวบ้านล้านนาในวิหารน้ำแต้มนี้เห็นได้น้อยมาก แต่ก็ยังสามารถเห็นเครื่องทรงของกษัตริย์ และการแต่งกายของชาววัง และทหาร อย่างไรก็ตามในพื้นที่ของล้านนา ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิต และการแต่งกายของล้านนาในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 24 – 25 อีกหลายแห่ง อาทิเช่น จิตรกรรมฝาผนังเรื่องคัทธนะกุมาร ในพระอุโบสถ และวิหาร วัดภูมินทร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สันนิษฐานว่าอาจจะมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ก่อนหน้านี้อยู่แล้ว คราวเมื่อสร้างพระอุโบสถและวิหารเมื่อปี พ.ศ. 2139 ด้วยภาพจิตรกรรมที่ลบเลือนไปมาก จึงเขียนซ่อมใหม่ในสมัยของเจ้านันทวรฤทธิเดช เจ้าผู้ครองนครน่าน พ.ศ. 2410 – 2418 ในจิตรกรรมฝาผนังนี้ แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายของชาวล้านนาในอดีตได้ดี ภาพที่ 1 จิตรกรรมฝาไม้กระดานฝา ลูกฟักดลของวิหารน้ำแต้ม	อยู่มาก ที่สุด มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์แบบล้านนา ไม่ว่าจะเป็น ภาษา วิถีชีวิต อาหาร และคติความเชื่อ ในส่วนผ้าทอพื้นบ้าน มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์แบบดั้งเดิม ที่สืบทอดกันมามากกว่า 200 ปี วัฒนธรรมการแต่งกายของไทยวนสระบุรี ยังมีการแต่งกายแนวอนุรักษ์ โดยเฉพาะในโอกาสพิเศษ รูปแบบผ้าขึ้นตีนจกไทยวนสระบุรี ยังคงรูปแบบเดิมไว้ ตั้งแต่ยุคที่ได้อพยพมาจากเมืองเชียงแสน นอกจากนี้ยังมีผ้าขึ้นอื่น ที่ใช้ในชีวิตประจำวันคือ ผ้าขึ้นทอยกมุก ขึ้นโก และ ขึ้นดำก่าน คอควาย มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่ทอแบบยกดอก ลายมุก 8 เขา ในส่วนของลายโบราณ มีการอนุรักษ์ผ้าขึ้นตีนจกโบราณ ด้วยการทอขึ้น มาใหม่ตามแบบเดิมจากผ้าขึ้นตกไทยวนโบราณที่หลงเหลืออยู่ในจังหวัดสระบุรี ทั้งนี้ผ้าขึ้นตีนจกไทยวนสระบุรี ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐมาโดยตลอด ในการเปลี่ยนแปลง อาจมีได้ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ด้วยการปรับตัวสู่การออกแบบผลิต ภัณฑต่างๆ หรือประยุกต์การใช้งานผ้าขึ้นให้เข้ากับยุคสมัย ในส่วนของ การดำรงอยู่ ชาวไทยวนสระบุรีได้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในชาติพันธุ์ของตน ประกอบกับการส่งเสริมจาก
--	--	--

ภาพที่ 2 จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ วัด
ภูมินทร์ จ.น่าน

นอกจากนี้ ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารวัด
หนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ประมาณ
กันว่าถูกเขียนขึ้นใน พ.ศ. 2410 ในภาพได้สะท้อนเรื่องราว
วิถีชีวิต และกายแต่งกายของชาวไทยวนได้เป็นอย่างดี
จิตรกรรมฝาผนังวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ หั้วมหารวิหาร
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจิตรกรรม
ที่ถ่ายทอดนิทานชาดกเรื่องสังข์ทองและสุวรรณหงส์ เขียน
ขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2406 สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงค์
หรือในช่วงต้นรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้
ยังมีจิตรกรรมวิหารวัดบวกรกรกหล วง อำเภอเมือง และวิหาร
วัดป่าแดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่สะท้อนถึงวิถี
ชีวิตของชาวไทยวนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการแต่งกาย
ในอดีตทั้งกษัตริย์ เจ้านายชั้นสูง และชาวบ้านทั่วไป

ภาพที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารวัดป่า
แดด อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่

การศึกษารูปแบบการแต่งกายของชาวไทยวน จาก
จิตรกรรมฝาผนังเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวตามความเป็นจริง
หรืออาจเป็นจินตนาการที่อิงความเป็นจริง ของช่างเขียน
อย่างไรก็ตามภาพ จิตรกรรมฝาผนังถือว่าเป็นหลักฐาน ที่
น่าเชื่อถือก่อนที่มีภาพถ่ายปรากฏขึ้น ภาพผู้ชายสีกายที่

ภาคส่วนต่างๆ ที่เกื้อหนุนให้
ชาวไทยวนเกิดความ
ภาคภูมิใจ เกิดแรงบันดาลใจ
ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
ของไทยวน เกิดการก่อตั้ง หอ
วัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน
สระบุรี การทอผ้าขึ้นตีนจก
ขึ้นมาใหม่จากต้นแบบผ้าขึ้น
ตีนจกโบราณ ไทยวนสระบุรี
รวมทั้งเกิดตลาดน้ำต้นตาล ที่
แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่
ของวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี
ที่มีชีวิต

ขานุ่งผ้าแบบเค็ดหม้าม ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่นลายขวาง มีลวดลาย
ทอตีนจก ตามแบบ การแต่งกายของคนเมืองชาวล้านนาใน
อดีต และเมื่อสังคมเปลี่ยน การแต่งกายก็ปรับเปลี่ยนไปตาม
ยุคสมัยเรื่อยมา ที่ชัดเจนในช่วงรัชกาลที่ 5 ครั้งเมื่อมีการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองจากการเป็นประเทศราชสู่สมณฑล
พายัพ การแต่งกายของคนพื้นเมืองล้านนาได้รับอิทธิพลการ
แต่งกายแบบกรุงเทพฯ และทั้งจากต่างประเทศ เริ่มมีการ
สวมใส่กางเกงและเสื้อ ตามอย่างขอ งชาวไทใหญ่และแบบ
จีน รวมทั้งการแต่งกายแบบตะวันตกอีกด้วย

ภาพที่ 4 การแต่งกายในการฟ้อน
ของชาวไทวนสระบุรี

ภาพที่ 5 การแต่งกายในชีวิตประจำวัน และการ
แต่งตัวไปขายของที่ตลาดน้ำต้นตาลของชาวไทวน
สระบุรี ภาพถ่ายโดย : ก้องเกียรติ มหาอินทร์

การแต่งกายของไทยวนเส้าไห้ สระบุรีในปัจจุบัน

นั้น ถึงแม้ว่าการแต่งกายแบบสมัยใหม่ตะวันตกได้เข้ามาส่งอิทธิพลการแต่งกายในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ชาวไทยวนสระบุรี ก็ยังยึดมั่นกับการแต่งกายแบบเดิม จากการสังเกต ในพื้นที่วิจัย พบการแต่งกายแบบไทยวนในชีวิตประจำวัน หรือไปขายของที่ตลาดเพื่อภาพลักษณ์ของชาวไทยวนสระบุรีนั้น แสดง ที่ผู้หญิงแต่งกายนุ่งซิ่นก่านลายขวางลำตัว ใส่เสื้อแขนกระบอก ห่มสไบ ผู้ชายใส่เสื้อหม้อฮ่อม ใส่เต๋วสะตอ (คล้ายๆกางเกงขาก๊วยของชาวจีน) ในส่วนของการแต่งกายในชีวิตประจำวัน ส่วนของการใส่ผ้าซิ่นตีนจกนั้น ชาวไทยวนสระบุรี จะแต่งกายในโอกาสพิเศษเท่านั้น การแต่งกายดังกล่าวของชาวไทยวนสระบุรีนั้น ในวาระและโอกาสในการแต่งกาย ไม่แตกต่างไปจากไทยวนแม่แจ่ม เชียงใหม่

ไทยวนสระบุรี

ในงานเขียนของ ChanNas Thitayan.Blog ได้กล่าวถึง ประวัติไทยวน (สระบุรี) กล่าวอ้างจากแหล่งข้อมูลของ กฤฏ์ โกศล ดังนี้ หลังจากที่บุเรงนองกษัตริย์พม่านำกองทัพ มาตีเมืองเชียงใหม่เพื่อเตรียมจะใช้เป็นหัวหาด ในการนำทัพไปตีกรุงศรีอยุธยาต่อไปอีกนั้น อาณาจักรล้านนา ก็ตกอยู่ในอำนาจของพม่าตั้งแต่วันสงกรานต์ปี พ .ศ. 2101 เป็นต้นมา จากนั้นพม่าก็เข้าปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือเรื่อยมา จนพระยาภาวดีจากนครลำปาง ได้ขอกำลังสนับสนุนจากพระเจ้าตากสินไปขับไล่พม่าเมื่อ พ .ศ. 2317 หลังจากนั้น หัวเมืองฝ่ายเหนือโดยเฉพาะเชียงใหม่ก็ได้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ใน พ .ศ. 2325 พระเจ้า ภาวดี แห่งนครเชียงใหม่ได้ทูลว่า เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ขึ้นครองราชย์ จึงได้พาเจ้านายลงมาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทยังกรุงเทพฯ และถวายสิ่งของกับเชลยศึกซึ่งได้มาจากเชียงแสนด้วย

ใน พ.ศ. 2347 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดฯ ให้กรมหลวงเทพหริรักษ์ และพระยารามราชพร้อมด้วยเจ้านายในหัวเมืองฝ่ายเหนือยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนซึ่งขณะนั้นพม่าปกครองอยู่ คราวนั้นพมามีได้ออกมาต่อสู้ด้วย เป็นแต่รักษาเมืองมันอยู่ กองทัพล้อมเมืองเชียงแสนเป็นเวลาได้ ๓ เดือนเศษก็ไม่สามารถตีเมืองได้ และกองทัพก็ขาดเสบียงอาหาร ประกอบกับได้ข่าวว่ากองทัพเมืองอังวะจะยกมาช่วยเมืองเชียงแสนด้วย และช่วงนั้นเป็นฤดูฝนเดือนหกซึ่งทำให้ผู้คนในกองทัพล้มป่วย กรมหลวงเทพหริรักษ์จึงให้ล่าทัพลง มา ให้แต่ทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือล้อมเมืองอยู่ ผู้คน ในเชียงแสนก็อดอยากมาก จึงยอม

	สวามิภักดิ์และออกไปหาทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือ โปมะยวงวันแม่ทัพพม่าเห็นเหลือที่จะห้ามปรามไว้ได้ก็ยกทัพหนีไป และตัวโปมะยวงวันเองก็ถูกปืนตายในที่รบ คราวนั้นกองทัพไทยให้รื้อกำแพงเมืองและ บ้านเมืองเสีย รวบรวมผู้คนชาวเชียงแสนได้ 23,000 คน แบ่งออกเป็น 5 ส่วน แล้วแยกไปอยู่เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทร์ และอีกส่วนหนึ่งถวายลง ณ กรุงเทพฯ ซึ่งก็โปรดฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สระบุรีและราชบุรี ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเมืองสระบุรีตั้งขึ้น เป็นเมืองตั้งแต่ ครั้งใด สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐาน ว่าเมืองสระบุรีเห็นจะได้รับการประกาศตั้งเป็นเมืองเมื่อ พ .ศ. 2092 ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ การ ตั้งเมืองสระบุรีขึ้นนั้นก็เพื่อรวบรวมผู้คนไว้ช่วยป้องกันศัตรูคือพม่า เมืองที่ตั้งขึ้นครั้งนั้นกำหนดแค่เพียงเขตแดน มิได้สร้างบริเวณเมืองหากผู้รั้งเมืองตั้งจวนอยู่ที่ไหนก็ได้ชื่อว่าที่ทำการของเมืองอยู่ที่นั่น ตัวเมืองสระบุรีตั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณบึงไ้ว้ ใกล้วัดจันทร์บุรี อำเภอสายน้ำ จังหวัดสระบุรี ปัจจุบันชาวเชียงแสนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ก็คือมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใน ท้องที่อำเภอสายน้ำปัจจุบันนี้โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก ตั้งแต่วันที่ว่าการอำเภอสายน้ำให้ขึ้นไปทางตะวันออก ภายหลังเมื่อมีบุตรหลานมากขึ้นก็ย้ายถิ่นฐานออกไปตั้งบ้านเรือนทำนาไกลจากฝั่งแม่น้ำป่าสัก ออกไป (กฤติ โกล. 2558 : ออนไลน์) ผ้าทอของไทยวนสระบุรี สุพัตรา ชูชม ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมผ้าทอไทยวนที่เชื่อมโยงไปถึงการแต่งกายของชาวไทยวน สระบุรี ดังนี้ คนวนมีความสามารถด้านสถาปัตยกรรมและหัตถศิลป์ ป็นพระได้สวยงามมาก ชินวนของเจ้านายมีมากในเชียงใหม่ เจ้านายราชมีก็ได้อุปถัมภ์ค้าชูขึ้น แล้ว ชินที่งดงามที่เรียกว่าจกคำ ส่งมาบรรณาการในท้องพระคลังเยอะมาก ถือว่าเป็นต้นแบบของเครื่องทรง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ที่ใช้ต้นแบบในการนำ เครื่องทรงทั้งหมด ก็มาจากการทอยกดินของคนเชียงแสนเดิม การที่จะทอผ้าหนึ่งผืน สมัยก่อนไม่ได้ทออย่างเดียวก เริ่ม ตั้งแต่การปลูกฝ้าย เลี้ยงไหม ย้อมสี เก็บฝ้าย อดฝ้าย ปั่นฝ้าย ต้องดูเรื่องของก็ ความสมดุลของกระสวยและเขาที่ยกขึ้นยกลง ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในผ้า การจดจำ ลวดลายเป็นร้อยบรรทัด การทออย่างประณีต เขาเปรียบได้ว่า คนที่ทอผ้าได้ครบทั้งกระบวนการคือ ต้องมีความชำนาญ ผู้หญิงวนจะต้องเรียนการทอผ้าตั้งแต่นั่งก็ แล้วมาถึงมา คำ	
--	---	--

	ว่า ม้า คือ ไม้สองอันที่อยู่ข้างล่าง ถ้าขายังไม่ถึงก็ยังทอไม่ได้ เพราะไม่สามารถควบคุมการขึ้นลงได้ ควบคุม “เขา” หรือ “ตะกอ” ให้ขึ้น - ลงได้ เมื่อผู้หญิงทอผ้าได้ เธอจะทอใช้งานสำหรับคนในบ้านทั้งหมด เช่น ผ้าขาวม้า ผ้านุ่งของแม่ ผ้าอ้อมของน้อง ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องทอ แล้วแม่ก็สอนให้ลูก เมื่อแตกเนื้อสาว จะต้องจดจำลวดลายที่ไม่เหมือนกันเลย เพราะฉะนั้นสันนิษฐานได้ว่า การสืบทอดการทอผ้าเป็นในกลุ่มบ้านใครบ้านมัน อัตลักษณ์ของกลุ่มคนยวนเสาไห้ อย่างหนึ่ง คือ การพยายามทำขึ้นให้มีหมาย หรือตำหนิ สมมุติว่า ทอลายนกเป็นลายสีดำ ก็จะมีแถบใส่ส้มไว้ ตัวหนึ่ง หรือจกผิดไว้อันหนึ่ง หรือสลัสีของลาย เหตุผลคือถ้าผ้าหายจะได้รู้ว่าเป็นของตัวเอง หรือเรียกไว้ว่า เป็นสัญลักษณ์เฉพาะตน การเก็บฝ้ายเป็นสิ่งที่หนึ่งที่ทำให้ไม่เหมือนใคร การเก็บฝ้ายบางทีปกติ จะต้องเก็บเข้าลายให้เรียบร้อยสวยงาม แต่บางครั้งก็จะเก็บออกมาข้างนอกเหมือนตัวดัดปลายพู่กันนี้คือ ตัวตนของช่างทอยวนเสาไห้ สาระบุรี ผ้าผืนแรก ในตอนแตกเนื้อสาว ผู้หญิงจะได้รับความรู้ทั้งหมดทั้งมวลจากแม่ในการทอผ้า ผู้ชายอยากได้ความรู้จะต้องไปวัด คือ ไปบวชเป็นเณร ต้องอ่านออกและเขียนได้ ต้องรู้ธรรมะและเป็นคนดีจากการไปบวชเณร เมื่อก่อนถือมาก ผู้ชายจะมายุ่งยาม มาเกาะมาแเกาะก็ทอผ้าไม่ได้เลย กระทั่งมีการสั่งห้ามเด็ก ๆ ที่มารอบ ๆ ก็ห้ามยุ่งจะโดนกระสวยตีหัว เมื่อผู้หญิงทอผ้าเสร็จ แต่ถ้าผู้ชายสักจากการเป็นสามเณรมาอยู่กับบ้าน เมื่อทอผ้าผืนแรกเสร็จ เขาจะต้องเย็บ ซึ่งเทคนิคการเย็บของคนยวน ไม่ใช่เรื่องธรรมดา เป็นเรื่องที่สืบทอดมาแต่โบราณ ต้องเย็บให้มีความเรียบร้อย หรือเรียกว่า “สนดุกูญ” เป็นการเย็บที่สานเหมือนสานขอบตระกร้า ในการเย็บครั้งหนึ่งต้องใช้ด้าย หรือ ฝ้าย ไหม 4 เส้น การที่จะทำให้ไหม 4 เส้นมารวมกัน คือ “เทียน” “ขี้ผึ้ง” กล่าวคือ ประวัติของคนยวน หน้าแล้งจะทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า ถวายประสาธน์ผ้าง โดยเอาไขของผึ้งมาต้ม แล้วเอามะละกามาทำเป็นดอก เสร็จแล้วก็จุ่มลงไปแล้วเอาขึ้นมา มันก็จะแห้ง มันจะเป็นเปลือกดอกไม้ หรือ ต้นผึ้ง แล้วเอาไปถวายวัด งานทำบุญที่นี้ เขาเรียกงานทำบุญกระดุกให้กับคนตาย ต้นฝั้นก็จะถวายวัด พอถวายวัด เมื่อทอผ้าขึ้นเสร็จก็จะไปขอดอกผึ้งจากวัด แล้วต้องไปขอจาก “ตุ้” หรือ พระ ที่สาวได้หมายปองไว้ก่อนบวช เพื่อบอกเป็นนัย ว่า การขอผึ้งมาเย็บ	
--	---	--

	ผ้าขึ้น แปลว่าขึ้นเสร็จแล้ว ก็พร้อมจะแต่งงานแล้ว นี่คือการดีที่สุดในอดีต ผู้ชายต้องไปบวชที่วัด ผู้หญิงเมื่อทอผ้าขึ้นเสร็จก็ต้องบอกด้วยนัยยะ ผ้าผืนที่สอง เมื่อแต่งงานเรียบร้อยแล้ว ผืนต่อไปต้องสอนให้ลูกสาว ถ้าไม่มีลูกสาวต้องทอผ้าปกหัวนาก ให้ลูกชายตอนบวช ผ้าปกหัวนาก เป็นผ้าเช็ดหน้าผืนใหญ่ เอาไว้คลุมหน้าคลุมหัว เพราะนากโกนผม จะทำให้ร้อน เมื่อเดินเวียนรอบโบสถ์ 3 รอบในการบวช ผ้าปกหัวนากเป็นผ้าของแม่ที่ทอให้ลูกชาย เชื่อว่าแม่จะได้อนิสงค์สูงสุด ผ้าผืนที่สาม คนยวนจะทอผ้าผืนสุดท้าย หรือมากกว่านั้นถ้าเธอเก่ง ซึ่งผู้หญิง ต้องทำงานบ้านเป็นเรื่องหลัก เช่น ตักน้ำ หาดพร้าว (ฟัน) ทำนา ทำสวน ทำไร่ ดูแลพ่อแม่แม่แก่ เมื่อว่างถึงจะได้ทอผ้า ผ้าผืนสุดท้ายที่เธอจะทอ คือ ผ้าที่ทอเพื่อวางไว้บน หน้าอก ตอนตาย ต้องทออย่างประณีต สวยงามที่สุด ผ้าบางผืนทอเป็นปี สองปี เพราะทอว่างเว้นจากงานหลัก หรือมีผ้าขึ้นเหลือก็ใส่ไปด้วย เพื่อที่จะไปไหว้พระเกศแก้วจุฬามณีเมื่อตายไปแล้ว ผ้าที่วางไว้บนอก จะต้องสวยงาม มีผ้าขึ้นและเสื่อ ตรงโลงศพจะมีถุงเล็ก ๆ ห่อข้าวเอาไว้ไปกินระหว่างทาง เป็นถุงย่ามสีขาวห้อยไว้ตรงหัวหีบ (โลงศพ) ใส่ข้าว ใส่พลู ใส่หมาก ถึงตอนนี้ก็ยังมียูปัจจุบันการนุ่งขึ้นเผาไปกับตัวไม่มีแล้ว เพราะ 150 ปี ไม่มีใครทอผ้าแล้ว เป็นชินอีสาน ซ้อมมาวางบนอก ความเชื่อ ริมหาย ที่วางผ้าขึ้นดินจกวางไว้กับตัว เพราะมีความเชื่อที่ว่า ถ้าเกิดว่าชาติหน้าได้เกิดอีกครั้ง จะได้เกิดในญาติคนยวนพลพ ญาติที่จำได้จากผ้าขึ้นที่ทอ เหมือนกับแม่แจ่มที่เอาผ้าขึ้นใส่ไปพร้อมกับผู้ตาย 1 ผืน และถวายเป็นบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศล 1 ผืน ซึ่งผ้าขึ้นยวน ดินขึ้น ต้องเป็นสีแดงเสมอ เพราะว่าสีแดง หมายถึง สวรรคภูมิ คนทอต้องการจะขึ้นสวรรค์ เพราะว่าผู้หญิงบวชไม่ได้ วิธีที่จะเข้าใกล้พระพุทธศาสนามากที่สุด คือ ทอขึ้นฮ้อแล้ว ส่วนหน้าขึ้นจะมีเล็บเหลืองเล็ก ๆ ประมาณ 1/2 เซนติเมตร ที่อื่นไม่มี อาจจะมีที่ลับแลกับราชบุรี เพราะสันนิษฐานว่ามาจากใกล้เคียงกันเล็บเหลือง คือ แถบสีเหลืองอยู่ริมผ้า เล็บเหลืองมีไว้วัดความประณีตของคนทอผ้า ต้องมีความเรียบ ไม่ยุ่ย ย่นย้วย ต้องดูแลเล็บเหลืองก่อนจะดูลายขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนความละเอียดประณีตของผู้หญิงผู้ทอ นี่คือมาตรฐานการวัดผู้หญิงของคนยวน ส่วนผู้ชายยวนสมัยก่อน เมื่อสึกจากพระแล้วจะมีครุบา มักจะมีลายสักและที่โดดเด่นของคนยวน คือ สักตั้งแต่เอวถึงก่อนหัวเข่า เขาเรียกว่า “สักก้อม” การสักเป็นการทดสอบความอดทนของลูกผู้ชาย แสดงความเป็นชาย นุ่งเค้ ดหมาม เพื่อฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง คนเสาให้	
--	--	--

	เมื่ออพยพมาแรก ๆ เขา เรียก ลาว หรือ ลาวพุงดำ เพราะ สักขาเขียว (ดำ)” บางทีเรียก ยวนกันก่าน ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว สิ่งที่น่าสังเกต คนยวนเสาะเสาะให้ ไม่มีการ ฟ้อน เพราะถูก พรากรมาจากแผ่นดินเกิด มาด้วยความทุกข์ยาก สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ เด็กรุ่นใหม่ ไม่รู้คำเมือง ถึงพูดก็มีน้อยมาก แต่ก็พยายามกันอยู่ เพราะบริบทแวดล้อมไม่ได้ห้อมล้อมไปด้วยล้านนาอีกต่อไปแล้ว คำฮ่ำ คำจ้อย คำซอ ก็ไม่เหลือแล้ว มีน้อยมากในคนรุ่นอายุ 80 ปี มีคนเฒ่าที่อ่านเขียนตัวเมืองได้เพิ่งตายไป ที่วัดต้นตาล มีตึกเต ออร์คนหนึ่งทำเรื่อง Microchip ตอนนั้นไปประชุมเรื่องเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ของที่ต่าง ๆ มี ตู้องค์หนึ่งมาจากสูงเม่น (อ.สูงเม่น จ.แพร่) ได้เก็บใบลาน ที่จารึกสิ่งต่าง ๆ ไว้มากมาย มีเป็นสี่ห้าพันพับ เป็นเรื่องของการทานธัมม ตึกเตอร์ท่านนี้ให้ความเห็นว่าการสืบทอดวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องของอีเว้นท์ มันเป็นเรื่องของการที่ทำได้จากใจ เป็นเรื่องของการค้นคว้าของคนเก่า ๆ ที่เขียนไว้ มันบอกอะยังถึงความเป็นตัวตน ในธัมมสี่พันกว่าพับที่มีไม่สำคัญเท่ากับที่เสาะให้ พับเดียว เพราะพับนั้นเป็นเรื่องของกฎหมายที่ว่าด้วยการปกครองเมืองใด ยพระเจ้ามังราย ที่เรียกว่า มังรายศาสตร์ อยู่ที่เสาะให้แสดงให้เห็น ว่าคนที่มาอยู่ที่เสาะให้ไม่ใช่บุคคลธรรมดา เป็นคนขึ้นปกครองเพราะสิ่งที่เอามาด้วย บ่งชี้ไปยังสิ่งเดียวกันคือ ชื่นไหมจกคำ ซึ่งคนธรรมดาไม่มี ตอนนี้มีที่บ้านอาจารย์ทรงชัย มีผ้าชิ้นอายุ 235 ปี ยังอยู่ในสภาพที่นุ่งได้ แต่มันถึงกาลที่ต้องอนุรักษ์ต้องดูแล ภาพเชิงซ้อนของลวดลายผ้าชิ้น บางลวดลายเป็นลายเดียวกับประติมากรรมปูนปั้นที่วัดป่าสัก เชียงแสน (สุพัตรา ชูชม. สัมภาษณ์ : 2561) รูปแบบผ้าชิ้นตีนจก และลวดลายของผ้าตีนจก สุพัตรา ชูชม ได้กล่าวถึง รูปแบบผ้าชิ้นตีนจก และลวดลายของผ้าตีนจกไทยยวน สระเบบุรีดังนี้ ลวดลายตีนขึ้น ลวดลายผ้าชิ้นตีนจกไทยยวนสระเบบุรี เป็นลวดลายที่ถูกสตัฟไว้ 250 ปี ตั้งแต่อพยพลงมา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ แม้กระทั่งปัจจุบันที่ทำการรื้อฟื้นขึ้นมา อีกครั้งหนึ่งก็ไม่มีเจตจำนงค์ที่จะมาเปลี่ยนลวดลายอันใด เพื่อต้องการที่จะรักษาให้เป็นเชียงใหม่ตอนต้น ให้อยู่อย่างนั้นตลอดไป สี่เหลี่ยมตรงกลาง เปรียบเหมือนเขาพระสุเมรุ ซึ่งประดิษฐานพระเกตุแก้วจุฬามณี ที่เป็นสิ่งที่เคารพสูงสุดของคนยวน ทำไมผู้หญิงยวนไว้ผมย วาเกล้าผม มวย เก็บปลายผมแล้วปักปิ่นหรือดอกไม้อันใดที่ดีที่สุด ก็จะมาเสียบ	
--	---	--

ไว้บนหัว เพราะเป็นการบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณี ก่อนออกจากบ้านจะเอาดินโปรยผม เพื่อให้แม่ธรณีรักษา เป็นการบูชาพระแม่ธรณี นี่คือการเชื่อสมัยก่อน เดิมนั้นคงไม่มีแล้ว สีเหลืองตรงกลาง คือ ๕ ขาพระสุเมรุ สิ่งที่ยาวล้อมเรียกว่า “ลายประกอบ ” ซึ่งเปรียบเสมือน ม หานทีสีทันดร คืออุปสรรคต่าง ๆ นานา ในชีวิตที่ทุกคนต้องเจอ หมายถึงคนทอผ้าด้วย ข้างล่างเรียก สะเปา หรือ เรือสำเภา เรือสำเภาบรรทุกผู้แสวงบุญ ผู้ประกอบกรรมดีที่มุ่งหน้าไปเฝ้าพระเกตุแก้วจุฬามณี

ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบหลักสำคัญของซินไทยวนเสาให้ ที่ประกอบด้วย สีเหลืองหลัก มีลายประกอบ

ภาพที่ 6 ผ้าซินตีนจกไทยวน สระบุรี ที่ทอแบบโบราณ ทั้งวิธีการทอและลวดลาย ทอโดย นาง

ลายนกที่หันหน้าเข้าหากัน เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นรากเหง้าของเชียงแสน เรียกกลายนี้ว่า **ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า** ความหมายคือ เราจะได้กลับมาอยู่ด้วยกัน กาลเวลา อาจทำให้เราเปลี่ยนแต่ลวดลายไม่เคยเปลี่ยน ที่สามารถสืบทอดมาจากรากเหง้า ญาติพี่น้องเราได้ นี่คือนัยสัมพันธ์เหมือนจดหมายเหตุ ที่เราจะตามหาญาติ เราได้เสมอ นกที่นี้ นกเป็นนก มีขา 2 ข้าง มีหาง มีหัว มีปาก มีอก ขนกัน น้ำตื้น หรือ น้ำเต้า ก็ยังคงเหมือนกัน แต่นกที่อื่นอาจ บิดเอี้ยว นิดหนึ่ง เนื่องด้วยวิวัฒนาการของการทอผ้า แม่แจ่มจะชิดไปหมดไม่เหลือที่ว่างเลย แน่นและโครงสีจะเปลี่ยนไป แม่แจ่มจะเป็นขาว เป็นเหลือง แต่เสาให้จะชัดเจน สีของเสาให้ ก็คือ แดง เหลือง ดำ น้ำเงิน เขียว สีสดกันอย่างรุนแรง ถ้าเป็นสมัยนี้ก็จะออกเอิร์ธโทน หรือ สีแบบกล มกลืน (Harmony) ซึ่งจะไม่เหมือนกับผ้าโบราณ (สุพัตรา ชูชม . สัมภาษณ์ : 2561)

ภาพที่ 7 ลายตีนจกไทวน สระบุรีแบบโบราณ

ทอโดย นางสาวสุพัตรา ชูชม

ภาพถ่ายโดย : ก้องเกียรติ มหาอินทร์

จากการสัมภาษณ์ สุพัตรา ชูชม สรุปความไว้ว่า ผ้าจกตีนจกไทวนสระบุรี เป็นผ้าจกที่ไม่มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อสองร้อยกว่าปีที่แล้ว เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยรอบ จ.สระบุรี ไม่มีกลุ่มชนที่นุ่งผ้าจกอย่างไทวน ในการอนุรักษ์ผ้าจกตีนจกให้คงอยู่ไว้ โดยการนำผ้าจกเก่ามาแกะลาย แล้วทอตามแบบด้วยวิธีแบบโบราณ ซึ่งการหัดทอผ้าในระยะแรกๆ ต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมาก ซึ่งสุพัตรา ชูชม ได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า ในตอนนี้ที่ทอ เราต้องการทอผ้าจกตีนจกขึ้นใหม่ (remade) ต้องการทอของเก่า ให้มันกลับมาอีกครั้ง จึงต้องใช้วัสดุขึ้นตอน โครงสีให้เหมือนของเก่ามากที่สุด เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่เหมือนของเก่า โดยมีลักษณะดังนี้

ตัวจก ที่แม่แจ่มจะต่อกับจกดำ (จกตา/ลายตาราง) ส่วนใหญ่จะเป็นฝ่าย แต่จกที่นี้จะจกทั้งตัวจากทั้ง ดิน แล้วต่อเอว ต่อเอวนี้คงต่อเหมือนกัน

ต่อเอว เหตุผลทางทฤษฎี คือ ฟืม สมัยก่อนทำด้วยไม้ไผ่ ถ้าหน้ากว้างมาก เวลาตีหัวชุก ฟืมจะหักหมด เพราะมันกว้างเกินไปในการทอ แต่สมัยนี้กลายเป็นค ความเชื่อ หัวจกจะไม่เย็บเก็บ ถูกปล่อยให้ฟูเป็นชายผ้า เหตุผลก็คือ ความเชื่อเรื่องความรุ่งเรือง เฟื่องฟู เจริญงอกงาม

หัวจก เป็นสีขาว ต่อเอวแดง แล้วเป็นตัวจก แล้วเป็นตีนจก

วัสดุ ในการทอผ้าจกเส้นเสาให้ ที่พบผ้าฝืนที่จกทั้งตัว จะแตกต่างจากผ้าจกทั้งหมดที่เห็น คือ เป็นไหมแท้ ย้อมด้วยสีธรรมชาติ แล้วจกด้วยดิน ทำให้ถึงต่างจากที่อื่น มีข้อสันนิษฐาน ว่าคนยวนที่อพยพมาอยู่ที่เสาให้ อาจเป็นชนชั้นบรรดาศักดิ์ ที่ต้องอพยพมา ไกลเมืองที่สุด ด้วยเหตุผลทางการเมืองในการควบคุมคน

ไหม คนยวนไม่เลี้ยงไหมอยู่แล้ว สันนิษฐานว่า มีคนเอามาให้ เพราะตรงนั้น มันติดกับเส้นทางสายไหม อยู่ทางจีน ต้นกำเนิดของการเลี้ยงไหมเป็นประเทศแรกของโลก

	ดิน มาจาก พม่า กับ อินโดฯ มาด้วยการ บรรณาการเท่านั้น การบรรณาการต้องเป็นของที่ดีที่สุดจาก แหล่งนั้น อินโด นิเซีย พม่า จีน ส่งสิ่งเหล่านี้มาโยนก จึง สามารถบอกได้ว่า โยนก เจริญรุ่งเรือง ขนาดไหน อย่างผ้า ไหมผืนนี้ทอแบบเดิม วัสดุเดิม ลายเดิม ราคาอยู่ที่ 70,000 บาทขึ้นไป ซึ่งสมัยก่อนคนยวนไม่สามารถหาวัสดุเหล่านี้ได้ ด้วยตัวเอง ลวดลายของจีนยังสามารถสืบเนื่องถึงอดีตได้ อย่างเช่น ลาย นี้เมื่อทำภาพเชิงซ้อนเป็นลายเดียวกับปูนปั้นวัดป่าสัก ที่ เชียงใหม่ คนที่ใส่ชิ้นแบบนี้ย่อมไม่ได้เป็นคนธรรมดา ต้อง เป็นคนระดับเจ้านาย เพราะว่าจีนเหล่านี้ไม่ได้ใส่เล่นเรื่อย เปื่อย ผ้าชิ้นที่นุ่งในชีวิตประจำวัน หรือใส่ไปไร่ไปนา ดังนี้ ชิ้นดำด้านก้านคอกวาย เป็นชิ้นสีดำด้าน ย้อม ด้วยมะเกลือ 15 รอบขึ้นไปได้สี ดำ จะมีคิ้ว ที่มีลักษณะเป็นขีดๆ ชิ้นนี้ ผู้หญิงจะนุ่งในช่วงมีประจำเดือน ชิ้นโก มีริ้วเล็ก ๆ ที่ได้มาจากการตีเกลียวเส้นด้าย สองสีขึ้นไป ทางแม่แจ่มเรี ยก ปั่นโก เพราะคำว่า โก ใน ภาษายวน คือ สำหรับน้ำจืด คนอีสาน เรียก เทา คนยวน เรียก โก หรือว่า เตา คนยวนกิน ยาเต ่า เวลามัน อยู่ในน้ำ น้ำต้องใสและสะอาด พริ้วสวย ขึ้นตอนการปั่นโกไม่ใช่ง่าย ต้องพริ้วไหวทั้งผืน ชิ้นมุก เทคนิคการยกมุก คือ การทำลวดลายบน เครือ ของผ้า จะก่อให้เกิดลวดลายซ้ำ ๆ ยกมุก มีตั้งแต่ 2 เขา 3-8 เขา แล้วแต่ช่างทอ “เขา” หรือ “ตะกอ” ด้วยการ ยกเส้นยืนขึ้นเป็นจังหวะ ช้ำมเส้นเพื่อให้เกิดลวดลาย ส่วนชิ้นจก จะนุ่งเมื่อมีงานบุญใหญ่เท่านั้น เช่น กฐินใหญ่ บวชลูก แต่งงาน บางครั้งตีนชิ่นใช้วิธีเนาติดกับตัวชิ่น เพราะ ตัวชิ่นอาจจะยุ่ยเปื่อย เก่า จากการนั่ง ใช้งานต่าง ๆ เมื่อจะ ใส่ก็นำมาเนาใส่ เมื่อไม่ใช้ก็เก็บตีนชิ่นไว้บนหิ้ง เพราะเป็นสิ่ง ที่สูงค่า ทำได้ยาก	
--	---	--

ภาพที่ 8 ผ้าลายมุก
ทอโดย นางสาวจิตรา มณีศรี กลุ่มสืบสานวัฒนธรรม
ผ้าทอพื้นบ้าน ต.หนองโน อ.เมือง จ.สระบุรี
ภาพถ่ายโดย : ก้องเกียรติ มหาอินทร์

ภาพที่ 9 ชิ่นโก ชินดําก่านคอคควาย
กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี
ภาพถ่ายโดย : ก้องเกียรติ มหาอินทร์

ทั้งผ้าชิ่นตีนจกไทยวนสระบุรี และไทยวนแม่แจ่ม เชียงใหม่ มีหางสะเปา แต่เป็นคนละ ลักษณะ การทอเครื่องก็ ไม่เหมือนกัน ไทยวนตอนต้นถือว่าสี ทอง คือ สวรรคภูมิ มีความเชื่อมโยงกัน ผ้าชิ่นเชียงแสนเสาไห้ ห้ เป็นผ้า ชิ่นที่ ถูกสตัฟไว้ด้วยกาลเวลา 250 ปี ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง แต่ชิ่นที่อื่น ๆ คนทอไม่ได้หายไปไหน อาจมีการ เปลี่ยนแปลงลายที่ชอบ แม่แจ่มลายจะถู กบีบอัด โครงสร้าง ลายมีความคล้ายกัน ในส่วนของ โครงสร้างของผ้าชิ่น มีความเหมือนกัน มีหัวชิ่น ตัวชิ่น ตีนชิ่น และที่สำคัญส่วนตีน ชิ่นของไทยวนจะ ต้อง เป็นแดง เสมอ แม่ลายทั้งหมดมี ประมาณ 10 – 11 ลาย ที่รวบรวมได้ รวบรวมเก็บไว้ มีข้อสังเกตอยู่ว่า ถ้า ไปดูผ้าคิ่นตีนจก ของแม่แจ่มในยุคแรก ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับยุคน้ำท่วม แถวลำพูน ดอยเต่า ยุคที่ยัง ไม่ได้สร้างเขื่อน และที่สำคัญชิ่นเก่าของแม่แจ่มที่มีอายุ 100 กว่าปีขึ้นไป จะเป็นแพทเทิร์นลายคล้ายหรือเหมือนกับของ เสาไห้ สิ่งที่น่าสังเกตอีกประเด็นคือ ไทยวนสระบุรีอยู่ใน บริบทอยู่ท่ามกลางของคนภาคกลางไทยวนแม่แจ่มในบริบท

	อยู่ท่ามกลางคนไทต่าง ๆ อาจมีการเลื่อนไหลได้ง่าย พร้อมที่จะส่งถ่ายเลื่อนไหล เหมือนลึบแลกกับหาดเสี้ยว ที่กั้นด้วยเขา หรืออาจจะไปงานบุญต่าง ๆ แล้ว ส่งอิทธิพลลวดลายถึงกัน อย่างไรก็ตาม ชื่อเรียกลายผ้าขึ้นดินจกไทยวนเส้าให้สระบุรี มีชื่อเรียกดังนี้ สะเปา มีลายประกอบ ของอิง 2 ข้าง ลายนก ลายหลัก ลายตัว เครือวัน (เรียกเอง) เป็นลายเดียวกับลายปูนปั้นที่วัดฟ้าสัก เชียงแสน มีชื่อนกต่างๆ ที่เรียกต่างกันไปในคือนกเส้าให้ หงส์น้อย หงส์ใหญ่ นกกินน้ำอ่วมตัน ดังกล่าวนี้นี้แล้วแต่คนทอจะใส่ลายเข้าไป เช่น ใส่ดอกจันเข้าไป หงส์น้อยอยู่บนหัวหงส์ใหญ่ หนามเตย แล้วแต่คนทอจะใส่ลายลายขอประแจจะมีในลายโถง ซึ่งลายหลักของโถง คือ ขอประแจ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าขึ้นดินจกเส้าให้ สระบุรี คือ มี เล็บแดง เล็บเหลือง ที่ ส่วนที่แม่แจ่มไม่มี ลับแลมีราชบุรีไม่แน่ใจ ดอยเต๋ามี แพร- น่านไม่น่ามี เล็บเหลือง เส้าให้ยังอยู่ เพราะเป็นการวัดความประณีตในการทอผ้าของแม่ญิง องค์ประกอบของผ้าขึ้นมีเล็บ ถ้าตัวเป็นมุกต้องมีคิ้ว ส่วนขึ้นมุก เป็นเทคนิคที่หลงเหลืออยู่ในชุมชน ซึ่งจะทอมุกแล้วต่อจกก็ได้ โถง (ย่าม) ใช้สำหรับไปสวนไปนา ถองแบ่งสำหรับหมักทำขนมจีน เรียกกันว่า โถ งเปือ โถงงุมมุก มีวิธีเย็บเก็บปากเรียก แซ่มือ การทอใช้การทอแบบ 2 ตะกอ หรือมุกสองเขา วิธีการเย็บแบบจ่องแหว่เขียดเหมือนเวลามัดแหว่เขียดรวมกันไว้ มีการเย็บข้างล่าง มีตุ้ดตุ้ด หรือเรียกว่า พุย ถักด้วยวิธีต่าง ๆ นา ๆ โถงเปือ (ย่ามขนาดใหญ่) ใช้สำหรับ ใส่ของที่แข็งแรง สำหรับไปสวนไปนา รวมทั้งใส่หมักเส้นขนมจีน โถงจก เป็นย่ามที่มีความงดงาม ใช้ลวดลาย คือ ขอประแจ ลวดลายคล้ายกุญแจ ขอประแจเป็นลายหลักของงุมยาม นัยยะของขอ ส่วนหมวกจะไม่ทำถือว่าผิดริต	
--	---	--

ภาพที่ 10 ผู้วิจัยกับโถงย้อม ที่บ้านคุณสุพัตรา ชู
ชม บ้านเฮาโฮมเมท อ.เสาไห้ จ.สระบุรี
ภาพถ่ายโดย : เกษม มานะรังวิทย์

ประแจ คือ เมื่อสะพายถุงออกจากบ้าน เหมือนมีกุญแจไปด้วย และเสาไห้จะไม่เอาขึ้นมาทอเป็น

โถงจกดิน เป็นโลหะข้างในเป็นฝ้าย แ ล้วพันด้วยโลหะ เช่น เงิน ทอง นาค แล้วแต่จะสร้างสรรค์ ซึ่งที่ทำอยู่คือ อินโดนีเซีย ในส่วนของการใช้วัสดุ ส่วนหนึ่งเป็นฝ้าย ส่วนหนึ่งเป็นไหม ส่วนหนึ่งย้อมเคมีจากโรงงาน

การย้อม สีที่ย้อม มีดำจากมะเกลือ มะเกลือไล่ โทนสีได้เยอะมาก ตั้งแต่เทาอ่อน เขียว น้ำตาล น้ำตาลเข้มถึงดำ ถ้าดำสนิทสุด ย้อม 15 รอบ สีที่ย้อมอีกสีหนึ่ง คือ สีเหลือง ได้จาก แก่นขนุน สีชมพู/ส้ม ได้จาก เปลือกต้นสะเรียม ภาษาภาคกลางเรียก สะเดา แต่ละสีขึ้นอยู่กับปริมาณและฤดูกาล เพราะสีที่มาจากธรรมชาติจะผันแปรไปตามฤดูกาล ดังนั้นอยู่ในแหล่งน้ำเยอะน้ำน้อย

ถ้าจะทอผ้าให้เสร็จใน 1 เครื่อง ก็ต้องกะเส้นด้ายให้ได้อย่างพอดี อย่างย้อมน้อยเกินไป เพราะถ้าย้อมไหมสีก็เปลี่ยน ส่วนสีแดง ได้มาจาก ครั่ง แต่ครั้งจะดีสำหรับไหมไม่ดีสำหรับฝ้าย บางครั้งไม่ติดเลย ส่วนมากครั้งจะถูกนำเข้ามาราคา ตั้งแต่ 70 – 700 บาท ครั้งต้องเลี้ยงที่ ต้นจามจุรี ที่นี้ไม่มีต้องสั่งเข้ามาแถว จ . แพร่ ก็เลี้ยงครั้งได้ตั้งแต่ครั้งอ่อนถึงครั้งแก่ การจะใช้ต้องเอามาตำ แขน้ำ ต้มย้อม อัตราส่วน 1:10 หรือ 1:15 ส่วนมะเกลือ เก็บได้หน้าเดียว คือ ปลายฝนต้นหนาว จะเริ่มเก็บมะเกลือ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึง มกราคม ที่ให้ดีต้องเป็นสีเขียว วิธีทดสอบ คือเอามาเหยียบ ถ้ามียางสีเหลืองออกมา แปลว่า ใช้ได้ เพราะเราใช้อย่างในการย้อมผ้า แต่ว่าก่อนที่จะย้อมต้องทาล้าง ก่อนบางคนถ้าแพ้ยางต้องใส่ถุงมือ (สุพัตรา ชูชม. สัมภาษณ์ :

	2561) เอกสารอ้างอิง กฤณี โกศล. (2558). ชุมชนไท-ยวน สระเบบุรี. สืบค้นเมื่อ วันที่ 10 สิงหาคม 2560, จาก https://krisdarchkmitl.wordpress.com/ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สุพัตรา ชูชม. (2561) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ก้องเกียรติ มหาอินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 27/2 ม.1 ต.พระยาทอ อ.เส้าไห้ จ.สระบุรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2561.	
--	--	--